

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

ХНПУ імені Г. С. Сковороди

від 31 серпня 2026 протокол № 9

 Юрій БОЙЧУК

ПРОГРАМА

**з підвищення кваліфікації практичних психологів, вихователів,
асистентів вихователів, методистів, керівників закладів дошкільної освіти**

**«Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в закладі
дошкільної освіти»**

Розробники: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Дорожко Ірина Іванівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри психологічної і педагогічної антропології)

Напрямок підвищення кваліфікації психологічна підтримка учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти

Рецензенти:

Туріщева Людмила Василівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Харківської державної академії фізичної культури;

Донченко Олена Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії, технологій і методик дошкільної освіти

Термін дії програми: з 2026 до 2031 року.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Програма організації та проведення підвищення кваліфікації практичних психологів, вихователів, помічників вихователів, методистів, керівників ЗДО складена відповідно до Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, законів України «Про освіту» «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», БКДО, «Про охорону дитинства», Постанови КМУ № 800 від 21.08.2019 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», вимог Концепції «Нова українська школа, стратегічного плану діяльності МОН України до 2027 року

Актуальність розроблення та впровадження програми зумовлена сучасними соціальними, безпековими та освітніми викликами, що впливають на психологічне благополуччя дітей дошкільного віку, їхніх батьків і педагогічних працівників. В умовах воєнного стану, тривалого стресу, кризових подій, вимушеного переміщення, порушення звичного укладу життя та зниження відчуття безпеки особливого значення набуває створення в закладах дошкільної освіти психологічно безпечного, підтримувального та передбачуваного середовища.

Сучасний заклад дошкільної освіти потребує командної взаємодії керівника, педагогічних працівників, практичного психолога, батьків та інших фахівців для своєчасного виявлення потреб дитини, запобігання негативним наслідкам стресу, підтримки емоційної саморегуляції та забезпечення сприятливих умов для розвитку й навчання. Це актуалізує необхідність удосконалення професійних компетентностей працівників ЗДО щодо психологічної підтримки учасників освітнього процесу, ефективної комунікації та взаємодії, врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, а також збереження психологічного благополуччя самих педагогічних працівників.

Програма спрямована на формування спільного розуміння принципів психологічної підтримки та розмежування професійних ролей її учасників, опанування практичних інструментів підтримки дітей і дорослих та розвиток готовності діяти в умовах стресових і кризових ситуацій. Її реалізація сприятиме підвищенню якості психолого-педагогічного супроводу, розвитку психологічно безпечного освітнього середовища та забезпеченню комплексної підтримки учасників освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Цільова група: практичні психологи, вихователі, асистенти вихователів, вихователі-методисти, керівники закладів дошкільної освіти.

Обсяг (тривалість): 2 кредити ЄКТС (60 годин)

Особливості реалізації програми: Програма реалізується впродовж одного місяця у синхронному режимі й передбачає гнучкі форми навчання, що сприяє безпеці, доступності та ефективності навчання для працівників закладів дошкільної освіти різних регіонів, включно з прифронтовими. Заняття поєднують інтерактивні лекції, практичні кейси й обговорення, що сприяє засвоєнню знань і їх практичному застосуванню. Програма відповідає чинному законодавству України й гарантує офіційне підтвердження результатів підвищення кваліфікації.

Форма (форми) навчання: дистанційна (онлайн) із використанням технологій відеоконференцій та інтерактивних платформ; за можливості й безпечних умов – очна або змішана форма.

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійних компетентностей педагогічних і керівних працівників для забезпечення психологічної підтримки дітей дошкільного віку та інших учасників освітнього процесу, створення психологічно безпечного освітнього середовища, ефективної професійної взаємодії та реагування на стресові й кризові ситуації.

Завдання підвищення кваліфікації:

поглибити знання щодо нормативно-правових засад організації психологічної підтримки та діяльності психологічної служби в закладі дошкільної освіти;

сформувати розуміння особливостей організації, навчально-методичного забезпечення та професійного супроводу психологічної служби в ЗДО, розподілу професійних ролей і відповідальності її учасників;

розвинути здатність забезпечувати психологічну підтримку дітей дошкільного віку, їхніх батьків та педагогічних працівників з урахуванням вікових, індивідуальних та психологічних особливостей;

поглибити компетентності щодо психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами та організації взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу;

удосконалити знання щодо вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку та розвинути навички їх урахування в освітньому процесі;

сформувати здатність застосовувати психодіагностичні інструменти в межах професійної компетентності практичного психолога та використовувати результати психологічного вивчення дитини для визначення напрямів подальшої підтримки;

ознайомити з можливостями використання корекційно-розвивальних, арттерапевтичних та інших практичних методів психологічної підтримки учасників освітнього процесу;

розвинути навички професійної комунікації, конструктивної взаємодії та створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі, зокрема в умовах стресу та кризових ситуацій.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: (відповідно до професійних стандартів: «Вихователь закладу дошкільної освіти», що затверджений наказом Міністерства економіки України від 19 жовтня 2021 року № 755-21 «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти», затверджений наказом Міністерства економіки України від 28 вересня 2021 р. № 620-21, «Практичний психолог закладу освіти», затверджений наказом Міністерства економіки України від 31 травня 2017 р. № 373.

Для керівників закладів дошкільної освіти: здоров'язбережувальна (A1), організаційно-методична (B2), безперервний професійний розвиток (B1);

для педагогічних працівників: предметно-методична компетентність (A2), психологічна компетентність (B1), інклюзивна компетентність (B1),

здоров'язбережувальна компетентність (B2), прогностична компетентність (Г1), організаційна компетентність (Г2);

для практичних психологів: здійснення психологічної просвіти щодо психологічного благополуччя та психічного здоров'я (Б), співпраця з педагогічними працівниками щодо організації ефективної освітньої діяльності та співучасть у створенні, підтримці та розвитку психологічно безпечного освітнього середовища в закладі освіти (Д2).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

За результатами навчання слухачі оволодіють **знаннями** та набудуть (вдосконалять) **уміння, навички** щодо:

нормативно-правових засад організації психологічної підтримки та діяльності психологічної служби в закладі дошкільної освіти;

організації та професійної взаємодії учасників психологічної служби, розподілу професійних ролей і відповідальності у забезпеченні психологічної підтримки учасників освітнього процесу;

вікових та індивідуальних особливостей дітей дошкільного віку, особливостей їхніх емоційних і поведінкових реакцій та врахування цих особливостей в освітньому процесі;

форм і методів психологічної підтримки дітей дошкільного віку, їхніх батьків та педагогічних працівників, ефективної професійної комунікації та взаємодії;

психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами та взаємодії учасників команди психолого-педагогічного супроводу;

принципів, можливостей та обмежень застосування психодіагностичних інструментів у дошкільній освіті, використання результатів психологічного вивчення дитини для визначення напрямів подальшої підтримки;

корекційно-розвивальних, арттерапевтичних та інших практичних методів психологічної підтримки дітей дошкільного віку;

основних проявів стресових і кризових реакцій у дітей та дорослих, методів стабілізації емоційного стану, підтримки психологічної безпеки та подолання негативних наслідків стресу;

способів створення сприятливого психологічного клімату в педагогічному колективі, розвитку навичок саморегуляції та профілактики професійного вигорання.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Оцінювання результатів навчання здійснюється на засадах об'єктивності, прозорості та відповідності очікуваним результатам навчання. Оцінювання результатів навчання в межах програми підвищення кваліфікації здійснюється з метою визначення рівня сформованості професійних компетентностей слухачів. Підтвердження результатів навчання відбувається за умови проходження слухачем від 70 до 100 % обсягу програми, що передбачає виконання всіх обов'язкових навчальних завдань та активну участь у заняттях.

Із метою оцінювання результатів навчання використовуються такі інструменти:

тестові завдання для перевірки теоретичних знань за темами модулів програми;

практичні завдання, що передбачають виконання тренінгових вправ і технік щодо емоційної саморегуляції особистості.

Підсумковий рівень навчальних досягнень слухачів визначається за такими критеріями:

виконання тестових завдань із результатом від 70 до 100 % правильних відповідей;

актуальність, інноваційність, практична цінність та методична обґрунтованість виконаних практичних завдань, кейсів;

рівень самостійності, творчого підходу та педагогічної рефлексії у процесі виконання завдань;

готовність до впровадження отриманих знань і навичок у власну професійну діяльність у закладі дошкільної освіти.

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво про підвищення кваліфікації відповідно до встановленого зразка обсягом 60 годин / 2 кредити ЄКТС.

Вартість програми: узгоджується додатково (враховуючи кількість слухачів).

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Реалізація програми ґрунтується на засадах гнучкості, варіативності, науковості та практичної спрямованості, з орієнтацією на професійні потреби працівників закладів дошкільної освіти.

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття.

Особливістю практичних занять є аналіз психолого-педагогічних ситуацій у процесі навчання здобувачів освіти, розв'язання професійних кейсів.

Самостійна робота передбачає опрацювання навчально-методичних матеріалів, виконання тестових та практичних завдань.

Підсумкові заходи передбачають участь слухача курсів та представлення досвіду роботи на конференції з обміну досвідом, виконання підсумкового тестування (20 запитань) з метою перевірки рівня засвоєння теоретичного змісту програми та сформованості професійних компетентностей.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати учасники, складає 100 %. Прогідний бал – 70 % і вище. Учасники, які успішно виконали програму, представили досвід роботи на конференції з обміну досвідом та пройшли підсумкове тестування, отримують сертифікат про підвищення кваліфікації.

Зміст програми складається з 4-х модулів та 9-ти взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, становить 60 год, з них: 12 год. – лекційні заняття, 32 год. – практична робота, 12 год. – самостійна робота, 4 год. – контрольні заходи.

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього

МОДУЛЬ 1. Психологічна служба та професійна взаємодія в закладі дошкільної освіти					
Тема 1.1. Нормативно-правові засади психологічної підтримки в закладі дошкільної освіти	2	2	-	-	4
Тема 1.2. Професійне спілкування та партнерська взаємодія в ЗДО	-	2	2	-	4
Разом за модулем	2	4	2	-	8
МОДУЛЬ 2. Психологічні особливості дітей дошкільного віку та особливості їх підтримки					
Тема 2.1. Вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку	2	2	2	-	6
Тема 2.2. Психологічні особливості дітей з особливими освітніми потребами	2	2	2	-	6
Разом за модулем	4	4	4	-	12
МОДУЛЬ 3. Інструменти психологічної підтримки дітей дошкільного віку					
Тема 3.1. Психологічне спостереження та психодіагностичні інструменти в дошкільній освіті	2	6	2	-	10
Тема 3.2. Арттерапевтичні та творчі методи підтримки дітей дошкільного віку	-	6	2	-	8
Разом за модулем	2	12	4	-	18
МОДУЛЬ 4. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни					
Тема 4.1. Стрес і кризові реакції: запобігання та подолання негативних наслідків	2	4	-	-	6
Тема 4.2. Стрес і кризові реакції: запобігання та подолання негативних наслідків	2	4	-	-	6

Тема 4.3. Психологічне благополуччя педагогічних працівників як умова підтримки дітей	-	4	2		6
Разом за модулем	4	12	2	-	18
Підсумкові заходи	-	-	-	4	4
Усього	12	32	12	4	60

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Психологічна служба та професійна взаємодія в закладі дошкільної освіти

Тема 1.1. Нормативно-правові засади психологічної підтримки в закладі дошкільної освіти

Нормативно-правові засади діяльності психологічної служби та організації психологічної підтримки учасників освітнього процесу в ЗДО. Розподіл професійних повноважень і відповідальності педагогічних працівників, практичного психолога та керівника закладу.

Тема 1.2. Професійне спілкування та партнерська взаємодія в ЗДО

Ефективна комунікація між учасниками освітнього процесу. Партнерська взаємодія вихователя, практичного психолога, керівника та батьків. Профілактика конфліктів, конструктивне вирішення складних ситуацій та дотримання професійних меж.

МОДУЛЬ 2. Психологічні особливості дітей дошкільного віку та особливості їх підтримки

Тема 2.1. Вікові та індивідуальні особливості дітей дошкільного віку

Основні закономірності психічного, емоційного та соціального розвитку дітей дошкільного віку. Врахування індивідуальних потреб і можливостей дитини в освітньому процесі. Особливості поведінки та емоційних реакцій дітей у складних і кризових ситуаціях.

Тема 2.2. Психологічні особливості дітей з особливими освітніми потребами

Психологічні особливості дітей дошкільного віку з особливими освітніми потребами. Принципи інклюзивної взаємодії та створення безпечного й підтримувального середовища. Партнерство педагогів, психолога, батьків та інших фахівців у забезпеченні індивідуальної підтримки дитини.

МОДУЛЬ 3. Інструменти психологічної підтримки дітей дошкільного віку

Тема 3.1. Психологічне спостереження та психодіагностичні інструменти в дошкільній освіті

Можливості психологічного спостереження та використання психодіагностичних інструментів для вивчення психологічного стану та потреб дитини. Етичні принципи психодіагностики. Межі професійної компетентності педагогічних працівників та практичного психолога.

Тема 3.2. Арттерапевтичні та творчі методи підтримки дітей дошкільного віку

Можливості використання творчої діяльності та арттерапевтичних практик для емоційного самовираження, саморегуляції та психологічної

підтримки дітей. Практичні техніки роботи з емоціями, страхом, тривожністю та напруженням.

МОДУЛЬ 4. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни

Тема 4.1. Стрес і кризові реакції: запобігання та подолання негативних наслідків

Вплив стресу та кризових подій на психоемоційний стан дітей і дорослих. Основні прояви стресових реакцій у дітей дошкільного віку. Методи стабілізації та профілактики негативних наслідків стресу.

Тема 4.2. Стрес і кризові реакції: запобігання та подолання негативних наслідків

Психологічна підтримка дітей дошкільного віку та їхніх батьків в умовах воєнного стану. Практичні методи емоційної стабілізації, саморегуляції та відновлення відчуття безпеки. Особливості комунікації з батьками в кризових ситуаціях.

Тема 4.3. Психологічне благополуччя педагогічних працівників як умова підтримки дітей

Психоемоційний стан вихователя та інших педагогічних працівників як чинник психологічного благополуччя дитини. Саморегуляція, ресурсність і профілактика професійного вигорання. Взаємопідтримка педагогічного колективу та роль керівника у створенні психологічно безпечного професійного середовища.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Закон України «Про дошкільну освіту» № 4059-IX від 19.11.2024 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
3. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайних ситуацій або надзвичайного стану» від 15.03.2022 № 2126-IX / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2126-20#Text>.
5. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>
6. Закон України «Про охорону дитинства». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
7. Лист МОН від 21.08.2023 №1/12492-23 «Про пріоритетні напрями роботи психологічної служби у системі освіти у 2023/2024 навчальному році»
8. Лист ІМЗО від 08.08.2024 №21/08-1233 «Про методичні рекомендації «Пріоритетні напрями роботи психологічної служби в системі освіти України у 2024/2025 навчальному році»»
9. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки» від 07.06.2024 № 527-р / Відомості Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>
10. Наказ МОН України «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників закладів освіти «Організація фізичного та психологічно безпечного освітнього середовища: реагування на загрози чи надзвичайні ситуації» від 06.06.2024 № 814 / Міністерство освіти і науки України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814729-24#Text>
11. Наказ МОН України «Про деякі питання розроблення та імплементації спецкурсів і модулів з ігрових технологій та діяльнісних методів навчання», від 13.07.2021 № 813/ Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-deyaki-pitannya-vprovadzhennya-osvitnih-komponentiv-navchalnih-disciplin-spekursiv-moduliv-z-igrovih-ta-diyalnisnih-metodiv-navchannya-ta-rozvitku>
12. Лист МОН України «Про методичні рекомендації щодо організації виховного процесу закладах освіти», від 19.11.2024 № 1/21639-2421 / Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-metodychni-rekomendatsii-shchodo-orhanizatsii-vykhovnoho-protsesu-v-zakladakh-osvity>

Основна література

1. Діти та війна. Навчання технік зцілення. Для дітей віком від 8 до 18 років / П. Сміт, А. Дирєгров, В. Юле / пер. з англ. О. Антонішин; наук. ред. К. Явної. Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2022. 108 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/16yCTn6CmrDEF9kf6Iwd2oTod3wuvAJpp/view>
2. Кокур О. М., Мельничук Т. І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2023. 25 с. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/734632>
3. Методичні рекомендації «Перша психологічна допомога. Алгоритм дій». Міністерство освіти і науки України, 2017. URL : <https://surli.cc/brmvrq>
4. Мостова Т., Кучеровська Н., Доскач С. Психологічні умови розвитку дітей в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2022. №. 6 (24). С. 584-595. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1907/1905>
5. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
6. Слюсаревський М. М., Григоровська, Л. В. Психологічна підтримка учасників освітнього процесу в умовах війни. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2022. 4(1). С. 1-7. URL : <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4129>.

Додаткова література

1. Безпечний простір. Корекційно-розвиткова програма формування стійкості до стресу в дітей дошкільного віку та школярів: навчально-методичний посібник. Київ : Університетське видавництво Пульсари, 2021. 369 с. URL : <https://surl.li/aqmsls>
2. Вакуленко С. М. Застосування травмаінформованого підходу в соціальній роботі з дітьми під час війни. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука*. 2025. №. 1. С. 17-22. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-3>
3. Даценко Т.О. Опанування технік психолого-педагогічної підтримки дитини як умова професійного зростання педагога. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 162-165.
4. Іваненко Н., Козак Л. Педагогічний супровід обдарованих дітей як психолого-педагогічна проблема. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 1. С. 173-184. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1\(6\)-173-183](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-1(6)-173-183)
5. Інклюзія в ЗДО / Упоряд. Л.А. Швайка. Харків : Вид.група «Основа», 2019. 144 с.
6. Кобильченко В. В., Омельченко І. М. Нова парадигма спеціальної психології. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2020. №3. С. 7-14.
7. Кобильченко В. В., Омельченко І. М. Закономірності психічного розвитку в онтогенезі й дизонтогенезі: медичний та психологічний аспекти. . 2021. №2. С. 7-19.
8. Колупаєва А. А., Таранченко О.М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с. URL : [https://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navch%20ditei%20z%20osobl%20osvitnimy%20potrebamy%20v%20inkl%20seredovyshchi%20\(Kolupaieva_Taranchenko\).pdf](https://interactive.ranok.com.ua/upload/file/%D0%98%D0%BD%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D0%B7%D0%B8%D1%8F/Navch%20ditei%20z%20osobl%20osvitnimy%20potrebamy%20v%20inkl%20seredovyshchi%20(Kolupaieva_Taranchenko).pdf)

1. Пиріг У. Підготовка педагогів дошкільної освіти до роботи в кризових умовах: методи соціально-педагогічної підтримки дітей та співпраці з батьками. *Вісник гуманітарного наукового товариства: наукові праці*. 2025. Вип. 25. С. 440-447. URL : <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/26510/1/%D0%92%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA-25.pdf#page=441>
2. Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану : довідник вихователів дошкільних навчальних закладів і вчителів загальноосвітніх навчальних закладів / за ред. Н. В. Пророк. Київ, 2022. 155 с. URL : https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733084/1/%D0%94%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%281%29_2022.pdf
3. Романчук О. Витривалість у резилієнтності. Як берегти і плекати психологічну стійкість в умовах тривалої війни URL : <https://i-cbt.org.ua/resilience-endurance/>
4. Чеботарьова О. Навчання та підтримка дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах війни: поради педагогам. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2022. Т. 3. №. 107. С. 40-51.
5. Чемодурова Ю. Надання психосоціальної допомоги учасникам освітнього процесу в умовах війни. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №. 9 (14). С. 676-687. URL : <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2326/2327>
6. Ярощук Н. П., Козігора М. А. Психологічні особливості дошкільного віку як основа для формування емоційної стійкості. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2025. С. 139-145. URL : https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2025/22.pdf
7. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для батьківства: навч.-метод. посібник / Е. Міллер-Керес, О. Дегтярьова, Т. Дрожжина та ін.; за заг. ред. О. Елькіна, О. Маруценка, О. Масалітіної. Київ: Видавничий дім «Перше вересня», 2021. 60 с.

Інформаційні ресурси

1. <https://hnpu.edu.ua/> – Сайт Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди;
2. <http://nbuv.gov.ua/> – Сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського
3. <http://www.dnpb.gov.ua/> – Сайт Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського
4. <http://korolenko.kharkov.com/> – Сайт Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка
5. <https://osvita.ua/> – Освітній портал – освіта в Україні, освіта за кордоном
7. <https://dniokh.gov.ua/> – Офіційний сайт Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації
8. Електронна сторінка викладача <http://hnpu.edu.ua/uk/dorozhko-iryna-ivanivna>